

CLAUDIA LAURA GORA

**MODALITĂȚI ȘI TEHNICI
DE
EVALUARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL
PRIMAR**

CUPRINS

CAPITOLUL I

EVALUAREA COMPONENTĂ A PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

I.1. Conceptul de evaluare didactică.....	pag.7
I.2. Rolul evaluării în creșterea randamentului școlar.....	pag.9

CAPITOLUL II

FORME DE EVALUARE ȘI INTEGRAREA LOR ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT

II.1. Funcțiile și operațiile evaluării.....	pag.13
II.2. Formele evaluării: inițială, formativă, sumativă.....	pag.16
II.3. Aprecierea rezultatelor școlare.....	pag.20

CAPITOLUL III

METODE TRADITIONALE ȘI ALTERNATIVE DE EVALUARE A REZULTATELOR ȘCOLARE

III.1. Precizări terminologice.....	pag.22
III.2. Metode tradiționale de evaluare.....	pag.23
III.3. Metode alternative de evaluare.....	pag.31

ANEXE.....	pag.50
------------	--------

BIBLIOGRAFIE.....	pag.91
-------------------	--------

EVALUAREA COMPONENTĂ A PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

I.1. Conceptul de evaluare didactică

„A evalua înseamnă a emite judecății de valoare privind învățarea de către elev, pe baza unor criterii adecvate obiectivelor fixate în vederea luării unor decizii”¹. „Evaluarea face parte din ansamblul teoriei educației ca un sistem de concepții, principii și tehnici referitoare la măsurarea și aprecierea rezultatelor școlare și a procesului didactic – este o componentă a tehnologiei didactice”². În ridicarea continuă a calității vieții, a nivelului de cultură și civilizație a unui popor, dezvoltarea științei și a învățământului constituie un obiectiv implicat în procesul economic, social și cultural.

Învățământul primar, parte integrantă a învățământului obligatoriu, contribuie la realizarea unor sarcini specifice pe linie instructivă cât și la formarea conducei morale a elevului. Procesul instructiv-educativ se desfășoară într-un cadru instituțional, bine organizat, în unități ale sistemului de învățământ.

Evaluarea este o activitate prin care sunt colectate, prelucrate și interpretate informațiile privind starea și funcționarea unui sistem, a rezultatelor pe care le obține, activitate ce duce la aprecierea acestora pe baza unor criterii și la decizii ameliorative (I.T.Radu), pe două planuri:

- a) planul evaluării sistemelor și proceselor educaționale;
- b) planul evaluării docimologice sau al evaluării rezultatelor școlare;

Sistemul de învățământ „ne apare astfel ca unitate a unor instituții ce funcționează independent și în interacțiune în vederea realizării unor obiective educative”³. Procesul de învățământ „se referă la realizarea propriu-zisă a educației, la aspectele pedagogice și psihologice pe care le incumbă predarea și asimilarea cunoștințelor”⁴. Școala ca unitate a sistemului de învățământ rămâne „factorul decisiv pentru formarea unui om apt care să contribuie la dezvoltarea societății, să ia parte activă la viață, adică să fie cu adevărat pregătit pentru viață.”⁵ Forma de bază a organizării procesului de învățământ este lecția, permîțând divizarea conținutului în unități mici, care urmează a fi asimilate în intervalul de timp destinat acesteia. Lecția asigură o succesiune logică între cunoștințele unui obiect, un ritm adecvat de muncă pentru elevi, oferă cadrului didactic posibilitatea stabilirii unei tehnologii didactice corespunzătoare desfășurării activității de învățare a elevilor, de realizare a obiectivelor procesului de învățământ, de îmbinare a muncii frontale cu cea individuală.

Cerința obiectivă de a conferi activității de instrucție și educație o eficiență sporită face necesară intensificarea efortului pentru a asigura procesului de învățământ „un caracter cât mai rațional și viguros prin: determinarea cât mai precisă a obiectivelor instruirii, organizarea conținuturilor în concordanță cu principalele caracteristici și tendințe ale științei și tehnicii și cu logica didactică, stabilirea strategiilor de predare-învățare în raport cu obiectivele vizate și conținuturile definite, perfecționarea acțiunilor de evaluare a rezultatelor și a proceselor desfășurate”⁵.

¹Potolea, D., Manolescu, M.,- Teoria și practica evaluării educaționale, Ministerul Educației și Cercetării, București,2005

²Cerghit,Ioan, Radu I. T., - Didactica, E.D.P., București, 1990, p.107,108

³Nicola, I., - Pedagogia școlară , E.D.P., București, 1980, p. 214

⁴Nicola, I., -, Pedagogia școlară , E.D.P., București, 1980, p. 214

⁵Faure, Edgar - A învăța să fii , E.D.P., București, 1974, p. 23

Evaluarea constituie o comparare a planului cu rezultatul în scopul de a realiza corectări, orientări sau restructurări ale sistemului evaluat. Astfel „evaluarea poate fi considerată ca un proces continuu începând cu momentul când se concepe un proiect sau plan de dezvoltare până în momentul când rezultatele sunt corelate și comparate cu rezultatele urmărite”.¹

Evaluarea apare ca „un proces de apreciere a sistemului educațional sau a unei părți a sistemului respectiv.

Înțelegerea rolului și funcțiilor acțiunii de evaluare în învățământ implică precizarea activității de învățământ asupra cărora operează procesele evalutive. În acest sens, două teze care reprezintă achiziții importante în evoluția teoriei evaluării, cu incidență asupra perfecționării tehnologiei didactice, au valoare explicativă: „prima constă în extinderea acțiunilor evalutive, de la verificarea și aprecierea rezultatelor la evaluarea procesului și a doua privește conceperea unor modalități eficiente de integrare a actelor evalutive în activitatea didactică”.²

Analiza proceselor evalutive din unghiul celor două abordări permite relevarea esenței acestei acțiuni, și anume, aceea de cunoaștere ale efectelor activității desfășurate în vederea perfecționării procesului în etapele următoare. Prin evaluare pot fi luate decizii privind desfășurarea activităților respective și se pot furniza informații necesare reglării și ameliorării activității pentru ca aceasta să se desfășoare în condițiile unei perfecționări continue. Rezultatele constatate pot fi apreciate și explicate în măsura în care sunt puse în legătură cu diferite componente ale procesului didactic.

Conținutul, metodele, mijloacele de învățământ, formele de organizare, sistemul relațiilor educative, precum și însușirile factorilor umani, participanții la desfășurarea procesului instructiv-educativ se reflectă în rezultatele produse. În vederea ameliorării activității de la o etapă la alta este necesar cunoașterea mai multor factori care intervin în desfășurarea acesteia: factori generali (economici, sociali, demografici, de sistem, condiții didactico-materiale); factori umani și însușirile acestora: elevii (trăsături, capacitați, atitudini, nivel de pregătire); profesori (competență, atitudini, concepțiile lor pedagogice); componentele procesului de instrucție și educație (conținuturi, metodologie, mijloace de învățământ).

Reflectarea nivelului de pregătire al elevilor prin rezultatele obținute este determinată de interacțiunea acestor factori, iar procesele evalutive vizează contribuția lor în desfășurarea activităților didactice și obținerea rezultatelor constante.

Probleme de terminologie

Docimologia este considerată „ca fiind știința examinării cu toate implicațiile ce decurg: modalități de notare, variabilitatea notării, factorii subiectivi ai notării, mijloace menite să contribuie la creșterea obiectivității notării.”³ „Docimologia (gr. dokime – probă, examen și logos – studiu) este disciplina de ramură a pedagogiei care cercetează problema examinării și notării elevilor.”⁴

Conceptul de docimologie a fost creat și pus în circulație în 1929 de Henri Pieron, plecând de la cuvintele grecești relative la examen și examinator: dokime și dokimanzia – probă, dokimanză – examinez, dokimastikos – apt pentru a examina. Vasile Pavelcu o definește ca fiind „studiu sistematic al examenelor, analiza științifică a modurilor de notare al variabilității notării, precum și a mijloacelor menite să contribuie la asigurarea obiectivității examenelor.”⁵ G. de Lansheere distinge alături de docimologie conceptual docimastica – tehnica examenelor

¹Todoran, Dimitire - Probleme fundamentale ale pedagogiei, E.D.P., București, 1982, p.189

² Cerghit, Ioan,Radu,I.T., - Didactica, E.D.P., București, 1990, p.108

³ Nicola ,Ioan - Pedagogie școlară , E.D.P., București, 1983, p. 84

⁴ xxx – Dicționar de pedagogie, E.D.P., București, 1979, p. 134

și doxologia „studierea sistematică a rolului pe care îl are aprecierea în învățământul școlar.”² preocupařile docimologiei sunt vechi, ele apărând odată cu formele de instrucție și educație. Oriunde a existat o școală trebuie să existe și un sistem de norme și metode de cunoaștere și pricere a pregăririi, frecvenței și conducei școlare.

Docimologia apare „ca preocupare de organizare științifică a acțiunilor de verificare a cunoștințelor, de stabilirea criteriilor de înregistrare a progresului făcut de o persoană în cadrul unui proces de instruire, cât și a acțiunilor de recrutare, promovare sau selecție prin intermediul unor procedee de verificare a fondului necesar de informație, de tehnici asimilate sau chiar aptitudini.”³

I.2 Rolul evaluării în creșterea randamentului școlar

Docimologia se ocupă de problemele evaluării randamentului școlar prin elaborarea criteriilor și modalităților de verificare, măsurare și apreciere a acestuia.

„Trecerea de la un învățământ bazat pe predare, verificare și pe ierarhizarea elevilor prin note și medii spre un învățământ activ-formativ, preocupat de promovarea personalității în ansamblu pune problema perfecționării actului docimologic, a criteriilor în conformitate cu care se realizează evaluarea randamentului școlar.”⁴

„Prin randament școlar se înțelege nivelul de pregătire teoretică și practică la care s-a ajuns la un moment dat în munca cu elevii. Gradul de concordanță dintre cunoștințele elevilor și prevederile programei școlare constituie un indiciu al reușitei școlare.”⁵ Randamentul școlar își găsește o largă expresie și în gradul de asigurare a formării și dezvoltării personalității în ansamblul ei. Această latură a randamentului școlar este concretizată în obiectivele evaluării școlare. Randamentul școlar presupune nu numai cunoștințe ci și valorificarea acestora în pregătirea elevilor pentru viață, pentru activitatea productivă. În acest domeniu se folosesc și alte noțiuni: o primă categorie se referă la obiectul supus examinării și evaluării. Dintre acestea două atrag în mod deosebit atenția: progresul școlar și performanța școlară.

„Prin progres școlar se înțelege acel randament sau acele rezultate obținute de un elev sau de o clasă, care de fiecare dată când sunt evaluate semnifică o nouă calitate, o creștere, un progres în evoluția elevului sau a clasei respective.”⁶ Noțiunea de „performanță școlară” indică rezultatul obținut de un elev în pregătirea sa la un obiect sau la mai multe obiecte, ori la un examen oarecare.”⁷. Pentru educație este important să se determine performanțele școlare în raport cu aptitudinile personale. Alt grup de termeni se referă la modalitatea de cunoaștere și analiză a progresului școlar sau a rezultatelor instrucției. În acest sens se folosesc mai multe noțiuni: examinare, verificare, control și ascultare. A treia categorie de concepte privește activitatea de emitere a unei judecăți de valoare asupra progresului școlar. O largă arie de răspândire au termenii: apreciere, evaluare, măsurare, notare. Aprecierea este strâns legată de măsurarea și notarea progresului școlar. În sens larg prin măsurare se înțelege și apreciere, estimare, evaluare, prețuire. A măsura randamentul școlar înseamnă a transpune în cifre sau calitative judecățile de valoare la care se ajunge în urma analizei efectuate potrivit unor criterii de evaluare adecvate.

¹Pavelcu, Vasile - Principii de docimologie, E.D.P., București, 1968

²G.de Landsheere- Evaluarea continuă a elevilor și examenle, Manual de docimologie, E.D.P., București, 1975, p. 9

³Holban, Ion - Incursiuni în problemele docimologiei, în „Revista de pedagogie”, nr. 5/1973

⁴Simionescu, Teodora – Observații și investigații analitice asupra sistemului de notare folosit în școala noastră în „Randamentul școlar”, E.D.P., București, 1976, p. 35

⁵ - Dicționar de pedagogie, E.D.P., București, 1979, p. 383

⁶ xxxx – Dicționar de pedagogie, E.D.P., București, 1979, p. 383

⁷Salade, Dumitru – Didactica, E.D.P., București, 1982, p. 192

Activitatea școlară se prezintă în funcționalitatea ei ca interacțiune multiformă și complexă a numeroși factori. Calitatea procesului didactic și nivelul rezultatelor școlare sunt în funcție de calitatea acțiunii acestor factori. Deci reușita/nereușita elevilor pot fi explicate prin natura și acțiunea factorilor implicați în organizarea și desfășurarea activității școlare. Unii acționează ca factori interni ce vizează condiția biopsihică a subiecților, iar alții sunt externi, referindu-se la cadrul în care se realizează activitatea de instruire-învățare.

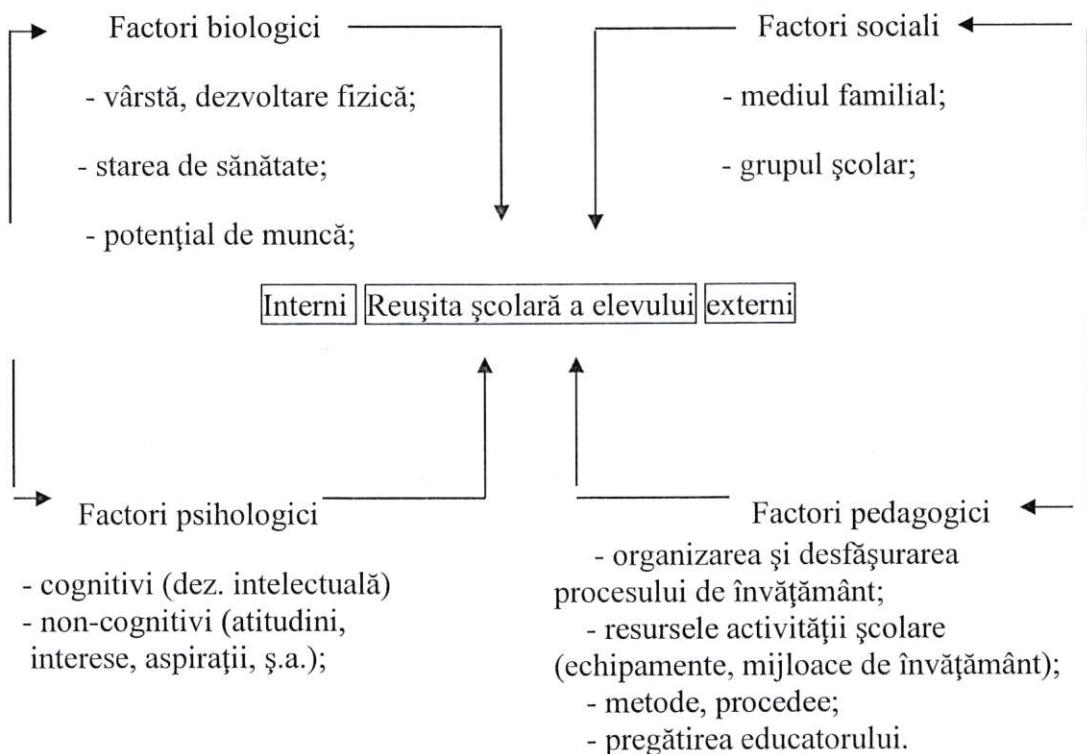
Factorii interni se constituie ca elemente componente, definitorii ale capacitatii de invatare cuprinzand: determinanti biologici de varstă, starea sănătății, potențial de muncă și însușiri psihice cognitive și non-cognitive referitoare la nivelul de dezvoltare intelectuală, aptitudini, interese, aspirații, atitudini.

„Inteligenta școlară este o formă specială a inteligenței generale și ea constă în capacitatea elevului de a se adapta la solicitările specifice activității școlare... Ea coincide cu însăși capacitatea de a învăță.”¹

Factorii externi cuprind: aspecte psihopedagogice care privesc organizarea și desfășurarea procesului de învățământ (concordanța conținutului cu capacitatea de asimilare a elevilor, metodologia aplicată, pregătirea profesorilor și etosul pedagogic al acestora).

„Școala trebuie să pregătească și să asigure reușita școlară a elevului, să combată și să prevină efectiv și nu numai formal, pierderile școlare.”² Grupa factorilor externi cuprinde condițiile de mediu familial, socio-cultural ca și cele care privesc cadrul didacticomaterial al școlii: resursele disponibile cu referire specială la calitatea mijloacelor de învățământ și condiția estetică a mediului școlar.

³ „Matricea complexă a reușitei școlare”³ după T. Kulcsar :

¹ Golu, Pantelimon - Reușita școlară, în „Psihologia copilului“, E.D.P., București, 1991, p. 48-49

²Kulcsar, Tiberiu - Factorii psihologici ai reușitei școlare, E.D.P., București, 1978, p.3

³Cerghit, Ioan, Radu, I.T., - Didactica, E.D.P, Bucureşti, 1990, p. 128

Reușita școlară reprezintă rezultatul ansamblului factorilor, partea de contribuție a fiecărui este variabilă și independentă de natura lor și de relațiile funcționale dintre acestea. Factorii interacționează având în unele cazuri rol complementar față de ceilalți în alte cazuri compensând deficitul sau stânjenind acțiunea acestora. Contribuția specifică a fiecărui factor este dificil de stabilit iar influența lor este modificabilă.

Pentru prevenirea și înlăturarea eșecului școlar este necesară identificarea factorilor externi, a celor care privesc direct activitatea școlară în strânsă legătură cu factorii psihologici și biologici. Pornind de la cadrul general al condițiilor externe trebuie menționată însemnatatea pe care o are mediul familial pentru întreaga dezvoltare a copilului. „Perioada anteșcoală se caracterizează prin ritmul accentuat al dezvoltării somato-fiziologice și psihice a copilului. Această perioadă are rol decisiv pentru dezvoltarea intelectuală, pentru formarea morală, dezvoltarea vorbirii și educarea afectivă a sociabilității.”¹ Toate acestea constituie premisele integrării copilului cu șanse de reușită în activitatea școlară.

Decalajul dintre rezultatele școlare ale unor elevi și capacitatele lor reale de învățare este generat de climatul educativ deficitar din familie, de nivelul scăzut al aspirațiilor, cu efecte negative asupra proceselor de mobilizare și de motivare a elevilor pentru activitatea de învățare. Numeroase aspecte ale organizării și desfășurării procesului de învățământ au rol hotărâtor în prevenirea și înlăturarea eșecului școlar. Este necesară adaptarea activității didactice a conținutului acesteia, a metodelor folosite și a formelor de desfășurare la particularitățile diverselor grupuri de elevi sau elevi considerați individuali. Activitatea pedagogică nu trebuie să tindă către o tratare comună a elevilor situați sub nivelul mediu ca și a celor foarte buni. Existenza pe lângă unele caracteristici comune grupului, a unor deosebiri între elevi face necesară o acțiune sistematică de psihodiagnoză a elevilor în scopul unor însușiri și funcții psihointividuale, a unor trăsături de personalitate de care este util să se țină seama în activitatea de instruire și educare. Cunoașterea particularităților psihofizice ale elevilor reprezintă condiția necesară „adaptării strategiilor de tratare diferențiată a elevilor”² sub raportul nivelului exigențelor conținutului instruirii cât și al modalității de instruire-invățare. În acest sens trebuie puse de acord solicitările școlii cu capacitatele de învățare și adaptare ale elevilor la activitatea școlară.

Eșecul școlar apare nu ca un fenomen general, cuprinzând grupuri mari de elevi ai unei școli sau clase, ci privește anumiți subiecți. Deci este un „fenomen școlar preponderent individual”.³

În ansamblul problematicii insuccesului școlar unele implicații psihopedagogice și cerințe didactice, metodologice le prezintă debutul școlarității. La intrarea în școală unii elevi prezintă caracteristici care constau în handicapuri mentale, senzoriale, fiziologice ceea ce face necesară integrarea lor în unități de învățământ speciale. Unele dificultăți de adaptare la cerințele școlare datorită unor tulburări comportamentale pot fi corectate printr-o tratare adecvată. Problemele generale de astfel de situații sunt definite în literatura psihopedagogică prin conceptele de „maturitate școlară” și „aptitudini de școlaritate”.⁴

Maturitatea școlară ca stare de personalitate a copilului la începutul școlarității vizează atât dezvoltarea intelectuală a acestuia cât și aspectele non-intelectuale ale personalității (afectivitatea, sociabilitatea, motivația pentru activitate). Privită ca proces ea este un rezultat al interacțiunii creșterii și învățării care conduce la dezvoltare. Amânarea școlarității unui copil pe motivul imaturității școlare reprezintă soluția potrivită numai în cazurile în care gradul de dezvoltare psihofizică se află sub nivelul presupus ca necesar de activitate școlară.

¹Cerghit, Ioan, Radu, I.T., – Didactica, E.D.P., București, 1990, p. 129

²Cerghit, Ioan., Radu, I.T., - Didactica, E.D.P., București, 1990, p. 130

³Ibidem 1

⁴Ibidem 1

O condiție a prevenirii și înlăturării eșecului școlar o constituie relația de continuitate grădiniță-școală. Distorsiunile legăturii funcționale de continuitate grădiniță-școală pot constitui surse de inadaptare a copilului la intrarea în școală. Elevii privesc conținutul instruirii – trecerea de la activități liber alese și realizarea prin joc la activitatea de învățare cu conținut obligatoriu; natura activității care la grădiniță are „fapt obișnuit” de viață iar la școală are caracter de program sistematic; relația pedagogică, procesele evalutive. O altă caracteristică a preîntâmpinării eșecului școlar o constituie relația educator-elev, caracterizată prin încrederea în forțele elevului, cooperare și stimulare a acestora. În contextul elaborării, abordării evaluării ca parte integrantă a procesului de învățământ, utilizarea de către învățător a celor mai adecvate metode, tehnici și forme de evaluare constituie un important demers didactic în vederea prevenirii insuccesului școlar.

Evaluarea randamentului școlar reprezintă un act de consemnare în termeni cantitativi prin note ori calitative a nivelului unei performanțe școlare oarecare, în urma căreia se obține la nivel de grup, o ordonare a performanțelor de la cele mai înalte spre cele mai scăzute, și, implicit, o clasificare a elevilor după performanțe. Ea îndeplinește un rol diagnostic. Dacă avem în vedere că seriei randamentelor școlare ale unui elev sau ale clasei de elevi măsurate prin probe școlare sau prin teste, trebuie să i se asocieze o serie a progreselor școlare individuale și de grup atunci se poate admite că operația are și un rol prognostic, permitând să se emită predicții asupra evoluției ulterioare al elevului. Dincolo de aspectul exterior al actului evaluării trebuie văzută dinamica psihologică pe care ea o antrenează. A evalua înseamnă să da un verdict iar aceasta suscita la elev comparații, judecăți, trăiri, opinii, atitudini care devin factori motivaționali cu efecte stimulative sau blocante pentru performanță. Deosebit de important pentru școlarii mici este funcția stimulativă și educativă. Iar aceasta se obține în regimul psihologic al unei evaluări formative care, funcționând împreună cu modelul unei învățări formative, concurează la modelarea și implementarea la elevi a capacitatii învățării succesuale, adică a desfășurării unui proces de învățare, care datorită modului ei de funcționare, facilitează reușita școlară, obține, întărește, susține succesul școlar.

„Evaluarea pedagogică reprezintă o acțiune managerială proprie sistemelor socio-umane, care solicită raportarea rezultatelor obținute, într-o anumită activitate, la un ansamblu de criterii specifice domeniului în vederea luării unei decizii optime.”¹ Se evaluatează totul și peste tot, iar educația nu a scăpat acest val, cuvântul „evaluare” ocupând, începând cu anul 1960, un loc din ce în ce mai important, aproape copleșitor. Adesea evaluarea rezultatelor școlare este redusă la acțiuni cum sunt: „a verifica”, „a nota”, „a aprecia”, „a clasifica”.

Evaluarea este mai mult decât o operație sau o tehnică; ea este o acțiune complexă, un ansamblu de operații mintale și acționale, intelectuale, atitudinale, afective care precizează: obiectivele și conținuturile ce trebuie evaluate; scopul și perspectiva deciziei; momentul evaluării (la început, pe parcurs, la sfârșit); cum se evaluatează; cum se prelucrează datele și cum sunt valorizate informațiile; criteriile pe baza cărora se evaluatează. I.T.Radu (2000), definește evaluarea ca activitatea prin care sunt colectate, prelucrate și interpretate informațiile privind starea și funcționarea unui sistem, a rezultatelor pe care le obține, aprecierea acestora pe baza unor criterii și prin care este influențată evoluția sistemului.

Se disting trei planuri de inserție a conceptului de evaluare:

- **planul teoretic-anticipativ**, de concepere/proiectare a procedurii de evaluare;
- **planul practic-realizator**, practică a acțiunii de evaluare;
- **planul valorizator** - prezentarea sintetică a datelor, concluziilor;

¹ Dictionnaire encyclopédique de l'education et de la formation, 1994, p. 415